

ta és la *carta* en la qual són escrites les regles d'amor» (traduint l'original ll. *chartula*), Andreu el Capellà, *De Amore*, p. 120; anàlogament en el doc. de 1204, *AlcM*. L'acc. especialitzada 'letra epistolar, missiva' és ja freqüentíssima a tota l'Edat Mitjana: «mostram-los *carta* de la Reyna», «e donà-ns una *carta* sua, en la qual se contenia que Alaçrac que-ns havia emblat lo castell de Penàguila», Jaume I (*DAG.*), 397.9, 381.13; «una *carta* o letra del archevesche de Tarragona, que era estada tramesa al senyor Rey --- 10 en la qual se contenia --- degués --- ésser colloguat en la casa del Mas Déu», 1313 (*RLR* XXIX, 70), «presenté-li la *carta* vostra que li trametiats, e ell legí tota la letra en presència de mi», 1317 (*Finke, Acta Arag.* II, 372); les que envien i reben els cònsols de Perpinyà, a. 1580, bis (*RLR*, 407, 408); veg. la cita de 1295 en *COMPLIR* (*Finke, o. c.* III, 43). El predomini modern d'aquesta acc. no ha arribat pertot a fer oblidar l'etimologia: els vells llumins de paper, que sobreviuen en comarques apartades, encara els he sentits anomenar *mistos de carta* a les Garrigues (Pobla de Cèrvolar, 1936).

DERIV.: *Cartejar* 'fullejar' [Llull, Canals; «e per açò he *cartejat* volum / d'aquell saber que, sens Amor, no dura / ---», Ausiàs, *NCL*, v, 19; JnFuster, *Rev-ValFil*, VI, 19]; avui *cartejar-se* ha generalitzat el valor de 'creuar correspondència amb algú' [1803, Belv.; Lab.; «hem de parlar de com nos ho arreglarem per a *cartejar-nos* aquest estiu», NOLLER, *La Pap.*, 103]; *carteig* [NOLLER]; el sentit antic l'ha assumit avui *escartejar* [Verdaguer: «les antigues cròniques, de què m'agradava *escartejar* les fulles», pròleg de l'*Atl.*, p. 6; Lab. només com a terme del joc de cartes], que ja fou usat, fi S. xrv, per Ant. Canals («com treballàs mi mateix, *escartejant* sent Gregori en les *Morals*, per donar ampla solució a les dites qüestions, acàs legí ---», *Provid.*, 86); alguns deien *descartejar* («a *descartejar* en aquelles misterioses ombres lo tendre àlbum dels agradosos records», MGenís Aguilar, *Julita*, p. 104).

Cartell [freqüent ja en les diverses accs. cavalleresques des del S. xv, p. ex. «com lo teu *cartell* sia tacat de vils paraules, no cur respondre», Jo. Martorell, *DAG.* II, 212], també oc. ant. *cartel* i it. *cartello*, però el castellà *cartel* [c. 1460] fou manllevat del català (*DCEC* I, 710a24); *cartelleta*: «veu penjar una *cartelleta* escrita, la qual estava pençada ab una cadeneta d'or e stava ligada al cap de la pertxa, e com ell la s'esguardàs, ell llegí --- aquest' és la *carta* en la qual ---» [trad. *chartula*, ACapellà, *De Amore*, 120]; *cartellet*; *cartella* [potser valdria més unificar en *-ella*, no *-ela*, i com a *cartella* es deu haver de llegir en el doc. de 1639, *AlcM*], de l'it. *cartella* [del qual es manllevà així mateix el cast. *cartela*, 1611]; *cartelotxo*.

Cartada. *Cartam*. *Carter* [1640, *DTO.*]; *carteria*. *Cartera* [1695, Lacav.; *DTO.* 1747]; *carterista*. *Cartesta*. *Cartilla* [1839, Lab.], del cast. *cartilla*.

Descartar-se 'anar-se'n de cartes de joc, desfer-se'n' [1803, Belv., Lab.]; d'on 'desfer-se d'una persona que protegiem', Verdaguer, tr. 'eliminar' [1803, Belv.]; *descart* [1695, Lacav.; Lab. 1839]. *Encartat* 'compro-

metre per escrit': «—quin dret vol lo Rey --- ? --- ço que és *encartat* entre vós e ell», Jaume I, § 404; especialment 'atorgar cartes nupcials' (*encartalles*): «yo ja-m cuydava / ser adreçat / e ben casat: / sols *encartar-* / li l'exovar / me convenia; / cert ja-m tenia / per esposat», «sens testimoni / féu matrimoni, / o esposalles / sens *encartalles* / ni capellà; / no hi apellà / algun parent, / ni hom sabent / per conseller: / fou sa muller; / sens *encartar* / ni ben contar, / donà-li -ls béns», JRoig (*Spill*, 3949, 1151); popular en el període decadent sobretot 'prometre en matrimoni': «no 'm raca 'l morí / --- sinó tres fillas que tinc: / totes tres són *encartadas*», c. 1715, *Bac de Roda*, recollit a Vallfogona, MilàF, *Romllo.*, 82B2f; els esposos es reconeixen: «ve-li-aquí un diamant del dia que ens *encartàrem*», id. 202E. *Encartament* [«e ells trencaren-nos l'*encartament* que-ns havien feyt en Montsó», Jaume I, § 419]; *encartalles* (J. Roig, supra); *encarta*; *encartació*; *encartada*.

Cartó [1575: «faxa o *cartó* per als pits: strophium», entre les «coses de dones», OPou, *ThPu.*, 313], de l'it. *cartone*, pròpiament augmentatiu de *carta* (Terlingen, *Ital. en Esp.*, 107), d'on també es prengueren cast. *cartón* [S. XVI] i fr. *carton* [1585, *RFgn.* XXXII, 26]; la variant amb repercussió de la *r*, avui bastant general en el cat. central, almenys en el llenguatge oral, no és menys antiga: «tegere libros tabulis --- de *cartró*: carthaceis», OPou [*ThPu.*, 176; S. XVII, Bruniquer; Belv.], però no en els altres dialectes, i sobretot a Val. en general se sent en *-tó*; allí, a la comarca d'Alcoi té gran tradició (MGadea, *T. del Xè* II, 106) en la vida industrial: són vells p. ex. el *Molí dels kartóns* de Cocentaina, la *Fàbrica de kartón* de Muro (1963); *encartaronar-se* [1839, Lab.], *-tonar*; *encart(r)onament* [Lab. 1839]; *cartonada*; *cartoner*; *cartoni*. *Cartolina* o *catrolina* [1839, Lab.], de l'it. *cartolina* (no sé si és el mateix en el nom de la Riera de les *Cartrolines* que baixa en direcció a Terrassa de cap a St. Llorenç del Munt). *Cartutxo* [1803, Belv., Lab. 1839], del cast. *cartucho* [1588], adaptació del fr. *cartouche*, que per la seva banda ho fou de l'it. *cartoccio*; *cartutxera* [Lab. 1839]; «aliats de la llum, que en himne d'arc espera, / germans de cantimplora, de manta i *cartutxera*», amb què l'exalçà en nobles paraules Agustí Bartra, *Màrsias*, 33]; *descartutxar*.

Cartoral [S. XIII: «al carregar e al descarregar del leyn deu esser l'Escrivà present, e deu escriure ço que-s carrega e-s descarrega, car si alguna d'aquestes coses que e-l *cartoral* són escrites, se perdrà --- són tenguts d'esmenar ---», «tota covinença --- ab que sia escrita e-l *cartoral* del leyn, e en carta pública, val», *CostTort.*, Ol., 450, 463]; Miret i Sans que tants i tan bé n'havia manejat el preferia a *cartulari*, pres del b. ll. *chartularium* id., deriv. de *chartilla* que en b. ll. s'usa en el sentit d'«escriptura, document» tant o més que el primitiu: però no crec que aquell en surti per «metàtesi» sinó directament de *charta*, amb una formació com *santoral*, *cantoral*; en baix llatí els nostres ribagorçans usaven ja una forma semblant a princ. S. XIII: «incipit *Cartorarium* quod fecit scribere do-